

KİTAP İNCELEMESİ

Hirigoyen, Marie-France (2021). **Narsisistler İktidarda** (A. Gür, Çev.)
İstanbul: İletişim Yayınları, 2021.

2016 yılında Donald Trump'ın ABD başkanlığını kazanmasından sonra Batı'nın kendine dönük bütüncül imajındaki bölünme, rasyonel/irrasyonel birey ve toplum tartışmalarını ön plana çıkardı. Bu bağlamda yapılan birçok tartışma süregelen modern toplum eleştirilerinin tekrar ele alınmasını içerirken bilimin çeşitli alanlarında da bu tartışmaya yönelik çalışmalar çeşitlendi. Bu çalışmalar, bireyin yapısının ve karar alma süreçlerinin hem psikolojik hem sosyolojik olarak incelenmesini, bu doğrultuda Trump'ı ve Trump'ın seçilmesinde etken toplumsal yapıların ele alınmasını gündeme getirdi. Marie-France Hirigoyen'in *Les Narcisisse. Ils Ont Pris Le Pouvoir* adlı eseri 2021 yılında İletişim Yayınları tarafından Ayşen Gür çevirisiyle okura sunuldu. *Narsisistler İktidarda* adıyla çevrilen eser bu tartışmalara psikoloji ve sosyolojinin bir aradalığı ile cevap vererek literatürde yerini almaktadır.

Psikiyatrist ve psikanalist Hirigoyen literatüre kavram katkısı oluşturan *Manevi Taciz* kitabında özellikle işyerinde ve ailede mobbing uygulanan kişileri incelemiş, *Narsisistler İktidarda* kitabı ile bakışını diğer tarafa çevirerek aile, şirket ve devlet gibi kurumları yönetenleri ele almıştır. Mikro alandan makro çıkarımla ve makrodan mikroya gitmeyi yöntemsel olarak deneyen Hirigoyen, narsisistlerin genelleşen ve yükselen iktidarının nedeninin özellikle Amerika'da -genelde küreselleşme ile dünyada- toplumsallaşmadaki narsisistleşme sürecinden kaynaklı olduğu tezini öne sürmektedir. *Narsisistler İktidarda* ile odağını diğer tarafa çeviren Hirigoyen aynı zamanda bu odağı toplumsal bir düzeyde ele almayı hedeflemiştir.

"Bireylerin psikopatolojileri, toplumsaldaki değişimlerin yansımasıdır (s. 14)." tezi üzerine kurulu bu eser belirtilen hedefler bağlamında sekiz bölüm olarak inşa edilmiştir. Hirigoyen, Donald Trump'ın narsisizmini incelediği

birinci bölümle çarpıcı bir giriş yapmıştır. İkinci bölümde psikolojinin yaklaşımıyla narsisizm kavramının oluşumu ve gelişimi, üçüncü bölümde narsisizm tanısı koyma kıstaslarının değerlendirilmesi, dördüncü bölümde narsisistik bozuklukların çeşitli narsisizm tiplerinde nasıl tezahür ettiği, beşinci bölümde temel tezinde toplumsal yapının narsisizm ürettiğine referansla bunu üreten kurumlar ve bu kurumların değerlendirilmesi, altıncı bölümde kurumlarda üretilen narsisizmin sistemsel olarak nelerle desteklendiği, yedinci bölümde narsisist kişilerin veya özelliklerin artmasının kurumlara etkisi, sekizinci ve son bölümde narsisizmin toplum üzerine etkilerini ele alarak sonuç bölümünü oluşan sistemsel kırılma dolayısıyla umut alanlarını ifade ederek bitirmektedir.

Birinci bölüm Donald Trump'ın klinik olarak narsisist olduğunu iddia eden psikiyatristlerin anayasal dayanakla Trump'ın başkan olma ehliyetine sahip olmadığı iddiasıyla birçok girişimde bulunduğunu ancak yine metotsal sınırlılıklar nedeniyle birbir görüşülmeyen birine bu tanının konulmasına etik olarak izin verilmediğini ifade ederek başlamaktadır. Ancak Hirigoyen ilerleyen sayfalarda Trump'ın çizdiği narsisist imajın cazibesine kapılarak *Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı*'nin dokuz ölçütüyle Trump'ı ele almaktadır. Kendini üstün görme, sınırsız başarı fantezileri, özel ve tek olduğu sanması, aşırı beğenilme ihtiyacı, her şeye hakkı olduğunu düşünme, kendi amacının üstünlüğü, empati yoksunluğu, kıskanma ve kıskanıldığına inanma, kibirli bakış olarak özetleyebileceğimiz bu kriterleri Trump'ın çocukluk ve yetişkin hayatında değerlendiren Hirigoyen bu ölçütlerin öngördüğü davranış modeline Trump'ın uyduğunu ifade etmektedir. Özsaygı temelinde çocukluk dönemi eksikliğine dayandırılan narsisistik patolojilerin bu eksikliği perdellemek ve tamamlamak için Trump özelinde gördüğümüz faydacı, kendine kesin inançlı, içgüdüsel bir kişilik olduğunu vurgulamaktadır. Bu durumun da temel tezi olan toplumsal ve siyasal koşullar düşünüldüğünde mikro ve makro iktidar olma sürecinin elverişli karakter özelliklerini oluşturduğunu belirtmektedir. Narsisistin tek amacı kazanmak olduğundan etik değerler onun için bir şey ifade etmemektedir ancak onanmak ve kazanmak için örneğin siyasal iktidar yarışında toplumsal destek alması gerektiğinde narsisist topluma göre pozisyon almaktadır. Hirigoyen, Trump'ın öne çıkardığı patolojilerin toplumun bir aynası olması nedeniyle değişmeyeceği savındadır. ABD toplumunun uzun süren narsisistleşmesinin bir sonucu olarak gördüğü Trump'ın ve onun “çok para kazanmak, en kurnaz olmak, entelektüelleri ve müesses nizamın diğer diplomalıları alt etmek (s. 49)” olarak kurduğu politik stratejisinin Amerikan hayaliyle bütünleştiğini ifade etmektedir. Hirigoyen ekonomik iktidarlarda artan narsisist nüfusu siyasal iktidardaki narsisistleşme ile bütüncül bir yapıda görmektedir.

İkinci bölümde Freudiyen psikanaliz tarafından geliştirilen narsisizm kavramının geçirdiği dönüşümler ve gelişimler ele alınmaktadır. Hirigoyen, bu bölümü psikoloji odaklı ele alırken mikro alanda iddiasını desteklemekte ancak

bütüncülük konusunda sistemsel bir narsisistleşme yapısını sunmamaktadır. Hirigoyen'in teğet geçtiği özsaygı konusu kapitalizmin bireyin akışkan yapıda olma talebiyle ele alınırsa yeni çalışma alanlarına imkan yaratabilecektir. Sosyologların gözüyle ele alınan narsisizmde makro alana göz kırpan Hirigoyen bölüm sonunda literatürü sunmakta ancak özgün bir değerlendirme eklememektedir.

Üçüncü bölümde 1980'lerden itibaren Batı'da yayılan narsisistik kişilik bozukluğunun varlığının kabul edilmesi ile bozukluk türleri üzerine yapılan tartışmalar ele alınmıştır. Az narsisistik özellik gösterenlerden yoğun narsisistik özellik gösterenlere uzanan skalada geniş bir tanımlama çeşitliliği olduğunu ifade eden Hirigoyen, temelde makro bir tezle çıkış noktasını belirlemiştir. Yazarın narsisizmin hastalık olarak tanımlanmasındaki dönüşümleri toplumsal dönüşümlerle bütüncül bir yapıda ele almaması kitabın çıkış noktasına uymamaktadır. Bu nedenle yaygınlaşan narsisistik kişilik özelliklerinin kabul edilebilir narsisizm ve hastalık olarak görülen narsisizm tanımlamasındaki dönüşümlere etkisi ve toplumsallaşan narsisizmle bağlantısının ele alınması bütüncülük açısından bölümü isabetli kılabilirdi. Kitabın üçüncü bölümünde ortaya konulan psikoloji odaklı mikro yaklaşım, dördüncü bölümde tüm bu çeşitlenmelerden büyükenmeci ve kırılan narsisist örnekleri öne çıkararak yine psikolojik bakış açısıyla devam etmektedir. Bu bağlamda iş hayatında ve aile hayatında narsisistlerin terapi seansı kesitleri paylaşılarak örneklendirilmektedir.

Beşinci bölümde makro iddianın mikro temelleri ortaya konarak narsisizmin kökenleri değerlendirilmiştir. Yazar bu bölümü narsisizmin temelinde görülen sınırsız rekabetçi ve her şeye izin veren eğitim, şöhret kültürü, internet ve sosyal ağlar, tüketim ve kolay para kültürü üzerinden inşa etmiştir. Bu bağlamda narsisizmin anne ve babadan birinin büyüme evresindeki sevgisizliği ve kayıtsızlığından kaynaklandığı yaklaşımının günümüzde anne ve babaların çocuklarını narsisistik bir gösterge uzvu olarak görmesine evrildiğini ortaya koymuştur. Çocuğun beninin göz ardı edildiği bir yapıda narsisistik tatmin sağlama amacına dönüşmesinin patolojik sonuçlara sebep olduğunu göstermiştir. Bireyin özgürlüğü ile kendini onaylatmasının aynı anda var olabileceği performans kültü iddiası kişinin beninin akışkanlığı ile mümkün olmakta ve bu durumda bireyin kişiliği parçalanmaktadır. Metalaşma, kendi için insan yok olması, kendinde insanın yok olması, uyumlu olmama korkusu gibi bölümün konularının açabileceği olanaklara değinmeyen Hirigoyen tezinin aksine mikro alana dair birkaç söz söyleme şeklinde kısıtlı kalmıştır.

Altıncı bölüm, benin kendinden emin olmamasının ve onaylanma ihtiyacının çoğalttığı narsisist özelliklerin imaj konusunu nasıl öne çıkardığını ve beslediğini göstermektedir. Bu bağlamda fit beden baskısı gibi baskılardan ziyade makro alana dair medyanın etkileme gücünün neden en çok narsisistlere yaradığı sorusu önemlidir. Narsisist kendine dair -her ne kadar kırılmalıklar olsa

da- bütüncül bir kesin inançlı imaj geliştirdiğinden bunu en büyük gösteriye dönüştürme imkanı taşıyan kişidir. Hirigoyen bu bölümde medyanın etkileme gücüne dair soruyu sormuş ancak cevabı mikro alanda vermiştir. Tüm bu yapıdan sonra narsisizmin günlük hayatta etkilerinin sunulduğu yedinci bölüm, *Manevi Taciz* kitabından da destekle iş hayatı ve ailedeki narsisistlerin örneklerini sunmaktadır. Yazar her ne kadar bu bölümü mikro alana ayırarak sekizinci bölümde toplumsal bakış açısı sunacağını vadeden bir bölüm ayırımı yapsa da şirketlerin yönetici narsisistlerinden bahsederek baştaki tüm psikoloji menşeli tartışmayı bu alanda kullanmış fakat politikacıların narsisizmi konusuna geldiği bölüm sonunda Fransa, Rusya ve Çin siyasal iktidarlarının narsisistliğini vurgulamakla yetinerek bu iktidarların narsisistliğini ve toplumlardaki narsisistliği tartışmamıştır.

Hirigoyen sonuç bölümünde toplumdaki genel bir narsisistleşmenin sonucu olarak narsisistlere verilen iktidarlardan bilinçlenme ile kurtulma umudunu ifade etmektedir. Bölümleri ele alırken vadettiği yapısal analizi sunamayan yazar, sonuç bölümünde kurtulmaya dair bilinçlenme ile ilgili verdiği ünik örneklerle yapısal boyutu tamamen dışarıda bırakmıştır. Minimalizm, permakültür gibi kapitalizme karşı gözüke de kapitalizmin kendini yeni pazarlama biçimleri ve yeni tüketim tarzı olarak literatürde ele alınan durumları umut bağlamında görmek bireysel alanda dahi tartışmalıyken bu girişimleri kurtuluş alanları olarak yorumlamanın yapısal olarak anlamlı olmadığı ortadadır. *Manevi Taciz* kitabında mikro alanın genelleşmiş sorunlarını mikro çerçevede ele alan yazar sorunların yine sistemsel bir eleştiri getirmeden yasal düzenleme ve psikolojik yardım ağları bağlamında çözüleceğini öngörmektedir. Ancak bu kitapta makro bir çerçeve sunduğundan *Manevi Taciz* kitabındaki çözümleri devam ettiremeyecek olan yazar istisnanın pazarlanması alanlarında umut görmekte, bu da yapısal bir iddiada temelsiz kalmaktadır.

Eleştirel Teori düşünürlerinden Theodor W. Adorno'nun ekonomik koşulların benlikte oluşturduğu dönüşüm nedeniyle ele aldığı narsisizm, Christopher Lasch'ın Amerikan rüyasının hemen bitişinde Eleştirel Teori'den temellendirerek ele aldığı narsisizm kültürü,¹ Daniel Riesman, Richard Sennett

1 Literatürde narsisizm, birey ve toplum bağlamında yayın veren yazarlar ve eserleri: Theodor W. Adorno, *Yeni Sağ Radikalizmin Veçheleri ve Geçmişin İşlenmesi Ne Demektir?*, Çev. Şeyda Öztürk ve Tarhan Onur, Metis Yayınları, 2020. Christopher Lasch, *Narsisizm Kültürü*, Çev. Suzan Öztürk ve Ümit Hüsrev Yosul, Bilim ve Sanat Yayınları, 2006. Daniel Riesman, *Yalnız Kalabalık*, Çev. Yeşim Erdem, Heretik Yayınları, 2016. Richard Sennett, *Kamusal İnsanın Çöküşü*, Çev. Abdullah Yılmaz ve Serpil Durak, Ayrıntı Yayınları, 2016. Erich Fromm, *Çağdaş Toplumların Geleceği*, Çev. Aydın Arıtan ve Kaan H. Ökten, Arıtan Yayınevi, 2004. Erich Fromm, *Sağlıklı Toplum*, Çev. Yurdanur Salman ve Zeynep Tanrıseven. 4.Baskı,

gibi düşünürlerin kamusal insanın dönüşümü bağlamında ve Eric Fromm, Otto Kernberg'in yine psikoloji bakış açısıyla ele aldığı sistemsel parçalanma ve birey, Byung-Chul Han'ın yorgunluk toplumu, Jean Twenge ve Keith Campbell çağın hastalığı olarak narsisizm, Barbel Wardetzki'nin politik liderlerin oluşumunu zamanın ruhu bağlamında ele aldığı narsisizm temelli bakış ve eserleri başta olmak üzere psikoloji temelli topyekun analizler literatürde bulunmaktadır. Yazarların formasyonları ve duruşları bağlamında sistemsel temeli veya psikolojik yaklaşımı artan/azalan bu eserlerde toplumdaki yapısal dönüşümlerin bireyin yapısını ve bireyin yapısındaki dönüşümlerin toplumsal yapıdaki dönüşümleri etkilediği ve bu etkileşimin bir bütün oluşturduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda Hirigoyen'in tezi ve eserinin güçlü yanı olan psikoloji temeli, Hirigoyen'in iddiasındaki bütüncül yapı analizini içermemekte ancak ortaya koyduğu bu temel literatür açısından yeni çalışmalara imkan alanı açmaktadır. Hirigoyen'in *Narsisistler İktidarda* kitabıyla toplumdaki narsisistleşme ve temellerinin incelenmesi, karşılaştırmalar üzerinden yapısal farklılıkların ve sonuçlarının ortaya konması siyaset psikolojisi çalışmalarına katkı sağlayacak zemini oluşturmaktadır.

Arş. Gör. Zeynep Büşra Gürtekin

Yıldız Teknik Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Payel Yayınevi, 2006. Erich Fromm, *Sevginin ve Şiddetin Kaynağı*, Çev. Yurdanur Salman ve Nalan İçten. 7. Baskı, Payel Yayınevi, 2008. Erich Fromm, *Özgürlük Korkusu*, Çev. Selma Koçak, Doruk Yayıncılık, 2011. Otto Kernberg, *Sınır Durumlar ve Patolojik Narsisizm*, Çev. Mustafa Atakay, Metis Yayıncılık, 2016. Byung-Chul Han, *Yorgunluk Toplumu*, Çev. Samet Yalçın, Açılımkitap, 2017. Jean M. Twenge, W.Keith Campbell, *Asrın Vebası Narsisizm İleti*, Çev. Özlem Yüksel, Kaktüs Yayınları, 2010. Barbel Wardetzki, *Siyasette ve Toplumda Narsisizm, Ayartma ve İktidar*, Çev. Deniz Cankoçak, İletişim Yayınları, 2018.